

Članak g. Drx. Rad. Kazimirovića o »Našim narodnim šarama« ima zastarelo stanovište. Danas je potpuno drugačije, i u prvom redu stvarnije, prosudijavanje narodnih motiva. G. Kazimirović ne pozna niti našu (na pr. izdanja Etnografskog Muzeja u Zagrebu) niti stranu literaturu o orna-

mentima. Usled toga je i njegov prilog najslabiji i najnestvarniji.

Kao što sam već unapred rekao, ovaj zbornik ispunjava osetnu prazninu u našoj literaturi o selu i bilo bi poželjno, da nadje širi krug čitalaca.

M. K. N.

BILJEŠKE

* Za upravnika Državnog arhiva u Dubrovniku postavljen je g. dr. Branimir Truhelka, koji je 1926. umirovljen kao ravnatelj Geofizičkog zavoda u Zagrebu. Po svom školovanju i struci novi je upravnik dubrovačkog arhiva — to je za ovaj slučaj karakteristično — prirodoslovac, astronom, ali se jedno vrijeme bavio i istraživanjem građe za životopis Ruđera Boškovića. G. dr. B. Truhelka sin je uvaženoga starog učenjaka g. dr. Ćire Truhelke, bivšeg direktora bosansko-hercegovačkog muzeja i profesora univerziteta u Skoplju, koji je — kako znaju naši čitaoci — dosad tri puta surađivao u »Narodnoj Starini«. Zagrebačka »Riječ« (XXVI. br. 41. str. 14.) kaže za g. dr. Branimira Truhelku: »Tako je dr. Truhelka od matematičkih, prirodnih nauka, koje su njegova prvotna struka, našao vezu i s kulturno-istorijskim naukama... postigao lepe uspehe i veliko priznanje. Njegovo postavljanje za upravnika jednog državnog arhiva, najvažnijeg za južnodalmatinsku, srpsku i bosansku istoriju najvidniji je znak tog priznanja«.

* Za univerzitetskog docenta vizantologije u filozofskom fakultetu u Skoplju izabran je mjeseca studenoga 1930. naš suradnik g. Dr. Vladimir Mošin, do sada suplent gimnazije u Koprivnici.

* »Hrvatska Straža« u Zagrebu u svom 254. br. 1930. priopćuje bilješku pod naslovom »Stipendij Zagreba za studij u inozemstvu« i s podnaslovom »Novi natječaj za historijske nauke« te se m. o. tu kaže: »Odbor se je saglasio, da se najmanje naučno radi na polju historiografije. Više je nego očit nedostatak mladih, spremnih i nauči odanih povjesničara. Zato je, s obzirom na drugu nepodijeljenu stipendiju zaključeno, da se raspiše novi natječaj i da se tom prilikom u prvom redu uzmu u obzir natjecatelji, koji se, ispunivši dakako sve ostale uvjete, žele posvetiti naučnom radu na polju historiografije«. Trebalo bi, ali ne možemo, komentirati i uzrok prvomu navodu citiranoga stavka. Vrijeme će, uostalom, i tu progovoriti, samo će, mislimo, na žalost biti kasno. Što se pak drugoga dijela

tiče, nama nije jasno, da li će odbor i za taj historičarski stipendij postaviti uvjet polaska u inozemstvo. Hrvatsku i zagrebačku historiju treba studirati u Zagrebu i u domaćim arhivima.

* U Čakovcu će navodno općina dati stari zrinski grad u svrhe osnivanja jednog lokalnog muzeja.

* U selu Aljunji na mjestu zvanom »Selište« blizu Kumanova još odavno su se poznavali tragovi nekih razvalina, za koje su seljaci vjerovali da su ostanci neke stare crkve koju su Turci porušili. To mjesto seljaci su smatrali za svetinju i kod njih je bilo rasprostrto vjerovanje da svaki onaj, koji bi pokušao da budakom udari u to mjesto, mora umrijeti. Učitelj Dušan Popović sa još nekoliko odvažnih seoskih mladića, koji se nisu plašili smrti, otpočeo je sa otkopavanjem. Tom prilikom naišli su u zemlji na zidove.

* Na molbu gradske općine u Sarajevu bosansko-hercegovački zemaljski muzej ustupio je jednu dvoranu za osnivanje sarajevskog gradskog muzeja. Na tavanu sarajevskog magistrata naden je gradski grb (1878., polumjesec i zvijezda); crtež Sarajeva iz 1864., plan Sarajeva iz 1878. s naznakom »novijih kuća« itd.

* 19. X. 1930 otvoren je u Požegi (slavonskoj) gradski muzej koji je osnovan najviše zauzimanjem g. Julija Kempfa, umirovljenog županijskog školskog nadzornika a i suradnika »Narodne Starine«. Zaleći što uredništvo našeg, kulturnohistorijskog i etnografskog časopisa nije bilo pozvano svečanom otvaranju rečenog požeškog muzeja veseliće nas, ako budemo u prilici publikovati čim više građe iz te marno sabrane riznice.

* I malo seoce Vid blizu Metkovića u neretvanskoj krajini dobilo je nastojanjem veleč. g. župnika Puratića arheološko društvo imenom »Naronac« kako se zvalo rimsko naselje današnjeg Vida i koje je moglo brojati oko 70.000 sta-

novnika). Arheološki je stara Naron a već du go istraživana (mnogi su objekti u split-sk om muzeju), ali veći dio iskopina nalazi se još po kućama seljaka i u obližnjih sabirača. 1901 otkopao je g. arh. Č. M. Iveković, sada prof. univ. u Zagrebu, i pronašao je 3 šljema koji su za godinu dana osvanuli u bečkom Hofmuseumu (isp. Č. M. Iveković, Grobovi otaca. »Narodna Starina« III Zagreb 1924. str. 23.—25.)

* 1929. preduzelo je Hrvatsko Starinarsko društvo u Kninu da u Mokrom polju kod Padjena (sjeverozapadno od Knina) vrši dalja iskapanja, jer je nađena stara kršćanska crkva, valjda iz VII. stoljeća. Rad će pripomoći Kr. Srpska Akademija Nauka u Beogradu. (Isp. »Novosti« XXIII. Zagreb 1929. br. 170.)

* Etnografski muzej u Beogradu dobio je od ministarstva prosvjete jedan kinematografski aparat za prijem i reprodukciju kao i fonograf u naučne svrhe za sabiranje muzičke građe. S kinematografom vršeno je pokusno snimanje (seljačka svadba u Topoli, film 280 m). Aparati su dobiveni na račun njemačkih reparacija. Narodne melodije za beogradske Etnografski Muzej sabirao je g. Kosta Manojlović.

* Banjaluka kao sjedište bana vrbanske banovine kraljevine Jugoslavije dobila je Etnografski Muzej. Upravnikom je imenovan akademski slikar g. Špiro Bocarić. Muzej se smještava u kuću g. Babića na drumu Kralja Petra.

* Međutim pitanje podesnih prostorija Gradskog Muzeja u Osijeku još je uvijek u stadiju rješavanja. Šteta je, što ova važna kulturna ustanova još nikako nije mogla doći do svoje obnove poslije rata.

* U 7492. br. beogradske »Politike« izišao je članak g. Ž. Tatića pod naslovom »Kako da očuvamo starine manastira Hilendara«. Tu se m. o. kaže: Da li je moguće da Hilandar, vajkadašnji predmet najveće pažnje svih, bez izuzetka svih srednjevekovnih kraljeva srpskih, kome su u ono doba, radi reprezentacije moći Države, svi oni, tokom čitavog Srednjeg Veka, široke ruke poklanjali čitave predele imanja, sa svim stanovništvom, selima i gradovima, dogonili pune tovare srebra i zlata, darivali basnoslovna bogatstva u crkvenim utvarima itd., da li je moguće da danas, pri još većoj moći države, Hilandar, u jednim običnim pregovorima, ostane sasvim nedodirnut i zanemaren i time uvaljen u opasnost da nam

bude, i on, za uvek izgubljen... Jer, valja imati na umu, da danas Hilandar ne sme ni jednoga trenutka da bude pod tuđinskom, naročito grčkom upravom, ako se hoće da nam ostane ono što je bio i što jeste. I samo njegovo uređenje koje je istovetno sa uređenjem ostalih, grčkih manastira u Sv. Gori, to imperativno nalaže. Jer, da li će jedan manastir u Sv. Gori, biti ove ili one nacionalnosti, zavisi, danas još, samo od većine bratstva u njemu. Naš Hilandar je du go vreme imao u sebi većinu Bugara, tada je bio »bugarski« manastir i to mu je mnogo škodilo. Srećom, to je bilo pre više od stotinu godina, kada bugarskog šovinizma nije ni bilo i kada je celokupni bugarski narod bio u ropstvu. Niko tada nije znao da čita one stare listine, i one su u manastiru čuvane samo kao relikvija! Bio je, zatim, Hilandar još dugi jedan period vremena pod Rusima, i to mu je donelo dosta štete, jer su tada mnoge lepe knjige pisane rukom i na pergameni bile odnete u Rusiju a s njima i mnoge istorijske istine, ali su nam Rusi sačuvali Hilandar od navale Bugara, i u najnovije vreme, početkom ovoga veka, kada je navala Bugara bila postala sasvim opasnom, pada, po Hilandar spasonosna poseta tadašnjega srpskog kralja Aleksandra Obrenovića. Njegova je besmrtna zasluga za Hilandar u tome, što je bio uspeo da velikim sumama zlatnog novca potkupi sve članove Sabora, Ruse, koji su bili u većini, da u buduće ne primaju u bratstvo nikoga sem Srba. Osim toga, kralj im obeća, da će za svakog novo primljenog kaluđera, koga im on bude iz Srbije poslao, darovati manastiru izvesnu određenu sumu zlatnoga novca! Na taj način, pošto je svaki manastir naselje koje se ne obnavlja samo od sebe, radanjem, već se obnavlja pridolaskom ljudi sa strane, to je i Hilandar, izumiranjem kaluđera koji su se tu zatekli a pridolaskom sve većeg broja iz Srbije, uskoro bio dobio jedno čisto srpsko obeležje, dobivši većinu u bratstvu i u Saboru. Blažene pameti kralj Petar, ubrzo po svome stupanju na presto, sledujući tradicijom osveštanom običaju, otišao je u Hilandar da se pokloni njegovim svetinjama, i zadovoljan nađenim preobraženjem, kraljevski ga je bogato obdario, dao obnoviti patos u staroj trapezariji i svojom rukom zasadio pored masline Cara Dušana, dve mlade masline i dva kiparisa; sva su se ova stabla lepo primila i danas ih Hilandarci brižljivo paze i čuvaju...

* Isto o Hilendaru dao je jedno pripćenje u beogradskom »Vremenu« g. dr. D. Anastasijević, prof. univ. (za vizantologiju). (isp. god. X. br. 3012.). U prvoj polovini g. 1930. boravila je u Sv. Gori na Atosu u manastiru Hilendaru naučna

ekspedicija profesora beogradskog univerziteta (prof. dr. D. Anastasijević, dr. V. Corović i Pera Popović). G. dr. Anastasijević ističe da se u Hilendaru nalazi 60 monaha odreda iz naše države, da se rukopisi dobro čuvaju. Čini se da je tamošnja zbirka povelja veća i od zbirke koju ima Kr. Srpska Akademija Nauka u Beogradu. Ovom je prilikom otkriven znatan broj grčkih rukopisa koji nijesu ušli u Lambrosov katalog. G. dr. Anastasijević proveo je katalogiziranje grčkih, a g. dr. Corović slovenskih rukopisa. Bilo bi potrebno da se načini za arhiv od požara osigurana prostora, jer je lako moguće da bi prigodom te dragocjenosti nestale u vatri. Dakako da se u Hilendaru nalazi ogroman broj skupocjenih starih ikona, plaštanica i relikvija velike kulturnohistorijske i umjetničke vrijednosti. Pirg sv. Save je opravljen, ali se pirg kralja Milutina ruši u morskim talasima, napušten. U manastiru Simonu-Petru, što ga je 1364 sagradio Vukašinov brat Jovan Uglješa nalaze se izključivo grčki kaluderi.

* Vrlo agilno Numizmatičko Društvo u Zagrebu ima svoje sjedište u arheološko-historijskom odjelu Hrvatskog Narodnog Muzeja (Zrinjski trg 11). Nadležna je vlast odobrila pravila. Iz § 2. razabiramo, da je zadatak društva gajenje numizmatičke znanosti, pobuđivanje interesa za sabiranje starih novaca, kao i za medaljersku umjetnost. Društvo će nastojati da pomogne što življi saobraćaj između znanstvenih istraživača i sabirača te će štititi njihove zajedničke interese.

* U Subotici ima g. dr. Joca Milekić vrijednu privatnu zbirku bačkih umjetničkih djela i starina. Zbirka ima regionalan karakter. Osim slika ima arheoloških objekata. Ovom bismo prilikom napomenuli, da je velika šteta, što se u ministarstvu prosvjete ne vodi točan katastar svih muzeja i zbirki u državi. Nije, naime, uvijek slučaj da privatni sabirači starina i umjetnina iza smrti namjene svoje zbirke javnosti, državi ili autonomnim javnim ustanovama, pa je pogibao da se takve kulturne tekovine nemarnošću ili srebroljubljem nasljednika razaspu ili, šta više, prokriomčare van državnih granica.

* Mjeseca rujna 1929. upriličena je u Beogradu na univerzitetu fotografska izložba na kojoj su bile izložene i najstarije srpske fotografije: Knez Mihailo, Vuk Karadžić, Kričanin, kapetan Miša Anastasijević, Uzun Mirko i dr. Izradio ih je Anastas Jovanović (1817.—1899.), slikar, litograf, graver i jedan od prvih fotografa u Istočnoj Evropi. Knez Miloš je

odmah iza izrade prvog srpskog bukvara 1838. poslao u Beč »na nauke« mladog tipografskog naučnika Anastasa Jovanovića, koji se je priklonio više slikarstvu i tada novom izumu — fotografiji. Beogradska »Politika« donijela je reprodukcije rečenih fotografija u svom 7675. br. a važni su zato, jer po različnim zbornicima i udžbenicima kolaju mnogi sasvim nevjerni prikazi pomenutih historijskih ličnosti, te bi u buduću valjalo ove snimke uzimati za osnovu ilustracija.

* Prošle godine 1929. u prosincu iskopano je prilikom kopanja teraina nove tržnice u Zagrebu u neposrednoj blizini crkve Sv. Marije nuz mnoštvo predmeta, koji potječu iz starijih vremena još različitih predmeta iz XVII. stoljeća. Predmeti su u vezi s mrtvačkim kultom, jer je prekapani terrain zapravo staro groblje. To su katakombe koje se nalaze ispod crkve sv. Marije a i pod okolišnim zgradama. Šteta što je taj materijal kao fragmentaran izgubljen za povijest grada Zagreba.

* U selu Breza kod Sarajeva prigodom svojih radova otkrili su kustosi bosansko-hercegovačkog muzeja gg. dr. Čremošnik i Sergejevski tragove gotske crkve u vezi s prije pronađenim stupovima na oranici obitelji Dervišević na kojima je pronađena gotska »azbuka«. Osim nje pronađena su još dva runska slova, koja su bila uklesana u glavne stupove te su služila majstoru kao oznaka kako će slagati kamenje. Lijevo od oltara rečene, spaljene crkve nađen je i jedan rimski nadgrobni spomenik iz II. stoljeća, koji objašnjava postojbinu ilirskih Deziata u okolini današnje Breze.

* Pod naslovom »Historijski spomenici Primorja« objavila je sušačka »Naša Sloga« (III. 575.) ozbiljan članak u koji bi valjalo da se zamisle oni kojih se tiče: Kaže se za nas Primorce da smo jedan od najkulturnijih dijelova našeg naroda. Kako bilo da bilo, ta naša kulturnost je svakako manjkava, i njezina manjkavost odražuje se, možda najreljefnije, na stanju historijskih spomenika na Primorju. Ti su spomenici u prvom redu, građevni: Radi se o sredovječnim feudalnim gradovima, kaštelima i kulama, kao i o starim crkvama na Primorju. Tih još imade dosta, jednih i drugih, dok su ostali historijski spomenici Primorja (obitavališta privatnika, pogotovo trgovaca i pomoraca, pa staro pokućstvo, stara nošnja, ukrasni predmeti, stare povelje i uopće pisani dokumenti itd.) već odavno razvaljeni, porušeni, razgrabljeni i uništeni. Preostadoše nam, dakle, stari kašteli

i stare crkve. Ali u kakvom su oni stanju. Ne ćemo pretjeravati, ako ustvrdimo da je stanje tih starina upravo sramotno po nas, i da je naš odnos prema njima sve prije negu kulturnan. Jer mi u njima ne vidimo nešto što bi zasluživalo našu pažnju i našu brigu; mi se ni najmanje ne staramo da se ti za svaki narod dragocjeni historijski spomenici očuvaju i održe u svom prvotnom obliku, a nekmoli da se restauriraju i obnove. U Njemačkoj, u Francuskoj, Italiji, Engleskoj, Belgiji i Holandiji, pa čak i u Mađarskoj, kojoj mi inače ne priznajemo visok stepen kulture — svuda se s iznimnom pažnjom i ljubavlju čuva svaka stara građevina, a pogotovo stari kašteli, mnogostoljetne crkve i kapelice, stare vijećnice itd. Dosta je da se čovjek proveze rijekom Rajnom, pa da vidi, u kakvom su stanju historijski spomenici uz nju! A kod nas? A u našem Primorju? Zaredajmo malo! Počnimo od Trsata i stare trsatske gradine, ili još bolje, počnimo od starog Grobničkog grada, pa si zorno predstavimo stanje svih tih naših povjesnih spomenika, sve tamo do Senja i Nehaj-grad! Zar nije to jedna bruka? Zar ima još koža naroda, osim Arnauta i Turaka, koji bi s tolikim nehajem i takvom pasivnošću posmatrao, kako mu zub vremena razara i ovo malo preostalih spomenika, kao što se u nas dešava? U kakvom li je stanju frankapanski grad na Trsatu, u Bakru, u Kraljevici?! Ne znači li Božu griješiti, kad se pušta da iz godine u godinu sve većma propada onaj divni grad Drivenik, jedinstven ukras čitavog Vinodola, koji svojim položajem i čitavom svojom pojavom zadivljuje svakog kulturnog stranca, ali ga i vrijeđa svojom zapuštenošću i propadanjem? Nije li bio zločin dopustiti da se u posljednja 3—4 decenija sasvim razvale i razvuku impozantne gradine u Hreljinu, Grižanima (Belgrad), u Ledenicama? I da li je dostatna pažnja, koja se posvećuje očuvanju starog grada-kaštela u Novome i u Senju (pa i obzirom na sam Nehaj-grad)? Krajnje je već vrijeme da se ovom barbarskom odnosu prema tim narodnim starinama učini kraj! Mi se toliko volimo pozivati na hiljadugodišnju svoju kulturu i povijest; ali s kojim pravom to činimo, kad dopuštamo da nam propadaju jedini spomenici, koji govore u prilog našoj povijesti i našoj kulturi u prošlosti! Krajnje je već vrijeme da se na Primorju konstituira neko društvo, koje bi sebi stavilo u zadatak, da od tih historijskih spomenika spase što se još spasiti dade! Jer bi bio zločin, kad bi se dopustilo da se razvale kašteli na Grobniku, Trsatu, Driveniku itd.!

* U bečkom Heeres-Museum (Arsenal) pronašao je g. dr. Aleksa Ivčić, prof. univ., originalnu sliku Mladena Milovanova

vića, prvog srpskog ministra vojnog i prvog srpskog ministra pretsjednika. (»Vreme« VIII. br. 2277.)

* Rašireni sarajevski dnevnik »Večernja Pošta«, koja se mnogo zanima i za pitanje narodnih starina donijela je u svom br. 2740 člančić »Sarajevske česme« (Kako se uništavaju objekti, koji su u Sarajevu svojom originalnošću privlačili strance i turiste). M. o. se kaže: »Svi nastojimo da Sarajevu sačuvamo one objekte koji još rječito, bolje od sviju monografija govore, o njegovoj zanimljivoj, šarenoj prošlosti. Pa ipak, kao da neka nemilosrdna ruka sistematski uništava ove dijelove i pitoreskne detalje i predmete. U Sarajevu, koliko nam je poznato, postoje oko 200 starih česama. One se nalaze najvećim dijelom po onim kvartovima i mahalama Sarajeva koje još nije dohvatilo pijuk rušenja i zidanja novih, modernih zgrada. One se, dakle, nalaze u onim dijelovima grada koji još rječito govore o istoriji Šehera. Ali dok ove karakteristike još postoje, dotle česama više nema. Namjesto njih danas po mahalama vidimo neke neukusne željezne čunkeve ili tučane slavine. Tako da u orijentalnom, pitoresknom okviru nalazi namjernerik moderne — rugobe... A na drugim mjestima opet, vidimo kako je nečija »modernistička« ruka porušila česmenski zid, pa na mjesto toga nazidala nešto što nije ni staro ni moderno, nešto što odudara od okoline. Zanimljivo uništenje. Na primjer, izvršeno je sa jednom od najljepših i najinteresantnijih sarajevskih česama, sa onom pred džamijom na ulazu u Alifakovac — Toplik. Kroz ploču na kojoj je starinski natpis neko je smatrao »modernim« da probuši željeznu cijev iz koje prska voda. I t. d. Mogli bi da nižemo još primjera sistematskog uništavanja sličnih objekata u Sarajevu, koji pričaju više ne mnoge napisane knjige«.

* G. dr. Jovan Radonić, prof. univ. i pravi član Kr. Srpske Akademije Nauka u Beogradu, objavio je u »Vremenu« (X. 2921). zanimljiv članak pod naslovom »Povelje naših careva, kraljeva i despota, zatvorene u arhivi Akademije nauka, treba da, izložene u vitrinama, postanu pristupačne svima«. Sam naslov kaže sve.

* Tvrdavu Klis nedaleko Splita predale su vojne vlasti u vlasništvo primorskoj banovini pa će ona biti konservirana kao historijski spomenik. Nad vrata glavnog ulaza postavljen je značajan natpis u kojem je lapidarno ocrtana prošlost tvrđave.

* U zagrebačkom arheološkom muzeju pod br. 741, inventara kamenih spomenika

upisan je žrtvenik, posvećen Jupiteru i svim bogovima i boginjama. Prikazao ga je u svoje vrijeme neki Ulpus Flavius, veteran, bivši dekurijon. 1908. je spomenik prenešen iz Petrovca kod Rume, gdje je ležao pod jednom tablom nasuprot kući seoske straže u muzej, jer je prijetila pogibao, da će ga razbiti ljudi, koji su sebi utuvili, da u spomeniku ima pohranjenih novaca. I doista, na stražnjoj strani je spomenik oštećen od uzaludnih pokušaja u traženju »skrivenog blaga«. No, iza dvadesetak godina poslije toga prenosa iz Rumskog Petrovca iz kojega muzej ima još i drugih spomenika, jednog je prosinačkog dana 1929. osvanuo u Zagrebu iza akademijske zgrade (u kojoj je muzej) Stevan Petković iz Pećinaca kod Rume sa 2 služenika i kolicima i počeo naređivati da se jedan od tamošnjih spomenika natovari. U razgovor se umiješao postajni redar i začas razabrao da to nijesu »muzejski ljudi«. Tako je pred redarstvo dospio Petković i ispričao da traži u jednom spomeniku 50 oka čista zlata, što su ga Turci sakrili odlazeći iz Srijemskog Petrovca. To da mu je kazao neki beg u Hercegovini, kad se ondje bavio na pečalbi. I sam beg je navodno tražio taj kamen, jer je »pradjed« begov bio u Srijemu u tursko doba. Dolazio je quasi beg u selo, ali ga nije mogao naći, nego eto Stevan iza tilikih pokušaja konačno, iza zagrebačke Akademije. Kad nije krišom mogao da kamen-monolit »otvori«, najmio trhonoše, ali Fortuna mu evo ne daje. Karakterističan primjer našeg prostonarodnog još uvijek aktualnog praznovjerja o — zakopaanom blagu.

* Otkriveni su nepoznati rukopisi Tomasea Talijanska štampa iznosi, da se doskora prema izdanje većeg broja do sada nepoznatih rukopisa Nikole Tommasea. Ova neobjavljena djela, većinom su smatrana izgubljenima, a za neka se od njih uopće nije ni znalo da postoje. Ta djela otkrivena su u Šibeniku. Dalmatinski rodaci pjesnikovi potajice su čuvali rukopise, knjige i neke druge uspomena na njega. Cijeli taj materijal prošao je kroz ruke nekih antikvara, i sada se našao u vlasništvu talijanskog markiza Piera Misciatelli-a. Za sad su potpuno spremljena za štampu tri djela. Prvo: »O brojci«, za koje se držalo da je izgubljeno. Ono obasije Tommaseova istraživanja o grčkom, ilirskom i talijanskom stihu. Drugo djelo, koje je spremljeno za štampu ima naslov »Francuska u XVI. stoljeću«. Na koricama ovog rukopisa stoji, da je »rađeno 1837.«. Treće djelo je rasprava »O sadašnjosti i budućnosti«. Ono je imalo da bude prvi dio djela »Italija 1848—49.« ali se može smatrati, po napomeni samog Tommasea, kao

samostalno djelo. Pronađeni materijal obasije još i ova djela: »Gradjanske misli«, »Intimni dnevnik« (napisan 1871.), »O oslobadajućoj književnosti« (kritika talijanskog preporeda), »Dnevnik Katarine i Jeronima« (dnevnik oca, koji u korak prati razvoj djece), »Katekizam«, »Mala kronika« (politički događaji iz god. 1865.—1866.), »Pravila života«, »Razmišljanja o moralu« — i preko dvije stotine neobjavljenih pisama. Među nadenim knjigama nalazi se i izdanje Danteove »Divine komedije« iz god. 1837. sa Tomaseovim komentarom, puno marginalija i autografskih nadodataka.

* Obnavljanje zanimanja za povijest« naslov je članku što ga je g. P. G. napisao u 43. br. II. god. zagrebačkog katoličkog dnevnika »Hrvatska Strazha«. M. o. pisac veli: ... »Ipak se u prva dva decenija dvadesetoga vijeka činilo, da je zanimanje za povijest barem među mladim svećenicima bilo donekle oslabilo. Broj je pisaca među svećenicima ostao isti kao i prije, ali rijetko se koji od mlađih posvećivao povijesti. Uzrok toj pojavi moramo tražiti u općem duhu vremena. Ni liberalni ni katolički književni pokreti nijesu osjećali osobita poštovanja prema povjesnicima. Mjesto starih književnih listova, u kojima su povjesnici sačinjavali gotovo jednu trećinu suradnika, izniknuli su novi listovi, u kojima su povjesnici bili ili samo tolerirani ili čak proskribirani. U novinama se opet i u revijama pojavili diletantski kritičari, koji su svu književnost promatrali samo s »estetskoga« gledišta, a nauku su ignorirali ili napadali. Tako smo bili došli dotle, da se više cijenio kakav osrednji pjesnik nego solidan povjesnik. Otkako su pokrenuti svećenički naučni časopisi: Bogoslovska Smotra, Nova Revija, Život i Franjevački Vjesnik, opaža se ponovno velik procvat povjesnih nauka među svećenicima. Svećenici su se prvi oslobodili one pogubne struje, koja nam je htjela utuviti u glavu, da je historizam samo zapreka narodnomu napretku. Danas znademo iz skupa iskustva, da partikularno i ekskluzivističko naglašavanje povijesti može doduše narodu vrlo mnogo škoditi, ali nam je s druge strane poznato i to, da potpuno nepoznavanje povijesti i zabacivanje svake tradicije baca narodni brod na široko more, gdje ga mogu svaki čas progutati bijesni valovi ili barem opljačkati okrutni tuđinski gusari. Pravo na domovinu mora biti osnovano ne samo na sadašnjem socijalnom stanju, nego i na povijesti, jer bez duga povjesnog razvoja nije se mogao iskristalizirati nijedan narod. Zanimanje je za povijest dočekalo renesansu ne samo među svećenicima, nego i među svećeničkim kandidatima. Sve su se rimokatoličke bogoslovije

bacile novim žarom na proučavanje povijesti, a držim, da ne ću biti prema nikomu nepravedan, ako ustvrdim, da prvenstvo u tom studiju pripada bogoslovskom fakultetu na zagrebačkom sveučilištu».

* Uredništvo »Narodne Starine« bilo je pozvano da sudjeluje u IV. međunarodnom kongresu za arheologiju koji se održao u Barceloni od 23. do 29. IX. 1929. Ovi kongresi bili su do sada u Ateni, u Kairu i u Rimu (1912.). Ovaj četvrti internacionalni arheološki kongres bio je sazvan u Barcelonu naročito poradi toga, što je u to vrijeme bila u Barceloni i međunarodna izložba. Poradi materijalnih neprilika naše se uredništvo dakako nije moglo odazvati ovom pozivu.

* U Moštanici kod Nikšića iskopao je Petko Buturović na svojoj njivi jednu žaru koja je hermetički bila zatvorena kamenim poklopcem. Nadajući se novcu Buturović je razbio žaru, ali se prevario: našao je puno ugljenisanih kostiju i među njima jednu srebrnu žensku naprsnu iglu tešku oko 30 grama. Žara je bila visoka 40 cm, a poprečno 30 cm, od kamena. Razočarani nalazač prosuo je ugljen.

* Etnografskom odjelu Hrvatskog Narodnog Muzeja u Zagrebu darovala je gdja Milka Trnina jednu zbirku predmeta pretežno iz Istočne Azije (Kina i Japan). Tako je vanevropska zbirka nedavno tim važnim poklonom uvelike obogaćena.

* Čitali smo u beogradskoj »Politici« (23. III. 1929.) interesantan članak: »Duklja, grad Rimljana i starih Slovena. Iz iskopanih ruševina stare Duklje, od mramornih kolona i ploča, podižu se privatne zgrade i seoski domovi«. M. o. kaže se:

Međutim, ako bi se neki stranac krenuo da pohodi Duklju i ove divne krajeve u nadi da će tu naći i videti sve znamenitosti o kojima je pisao Stilkoti, doživjeće veliko razočaranje. Iskopine su zanemarene, obrasle u gustom travi i korovu, a po njima pase stoka. Kamenje, naslagano nekada do samih iskopina, razneseno je, tako da od mnogobrojnih natpisa, koje nemački arheolog navodi u svome delu, nema više od pet do šest u Duklji. Mramorne skulpture, reljefna dekoracija kolona, pa i sama statua Dijane oštećeni su, i sve zajedno pruža žalosnu sliku opšteg nemara prema ostacima ovoga nekad znamenitog grada, koji kad bi se sistematski iskopao, ne samo što bi osvetlio život Rimljana po

ovim krajevima, nego bi uneo više jasnoće i značajne pojedinosti za prva naselja slovenskih plemena...

Ako čovek sada navrati ovim putem u nameri da poseti Duklju, zateće pred sam ulaz u stari grad nekoliko seljaka, koji klešu oveću mramornu ploču i uništavaju joj natpis. Kao i po ostalim krajevima, tako i u Duklji, seljaci iz okolnih mesta upotrebljavaju kamenje, koje leži bez ičijeg nadzora, za podizanje svojih domova. Mnoge zgrade u staroj, kao i u novoj varoši Podgorice, sazidane su iz mramornih kolona i širokih ploča donesenih iz Duklje. Tako je ovo mesto postalo veliki jeftin majdan skupocenog kamena. Čak se javne zgrade podižu kamenom iz Duklje i o tome se piše i govori slobodno. Usred ovog starinskog kamenja, između ruševina iskopanih većinom od stranih arheologa, danas se diže jedna osnovna škola podignuta iz materijala, koji je nađen u starinskim zidinama ovog grada. Ako biste se zainteresovali slučajno i zapitali u okolnim selima, šta će na pustom zemljištu Duklje zgrada za osnovnu školu, udaljena od nastanjenih mesta, svaki seljak ovog kraja reći će vam mirno: »Zato, jer nas ništa nije koštala. Ljudi su radili skoro besplatno, a široke ploče i mramorne kolone nađene su gotove«.

* Od početka svoga izlaženja (1922.) »Narodna Starina« dvojako je susretana. Naišla je na pažnju i priznavanje kulturnog javnog mnijenja, u koliko ga već kod nas ima, i na nehai i zanemarivanje njezine materijalne egzistencije. Cijelo vrijeme svoga izlaženja borila se i bori »Narodna Starina« protiv nedostatka dovoljnog broja pravih pretplatnika i u tome nastojanju nije nailazila na pomaganje svojih čitalaca. Tako iza deset godina punih zastoja i zaostataka nekih brojeva stoji ovaj časopis pred likvidacijom. Zato, i samo zato.

„NARODNA STARINA“ sv. 24., IX. knj., 4. br.

U ZAGREBU, 31. XII. 1930.

VLASNIK, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. JOSIP MATASOVIĆ

PROF. UNIV. U SKOPLJU.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ D. D., ZAGREB